

GIERZWALUWEN

JOANNESKERK OISTERWIJK

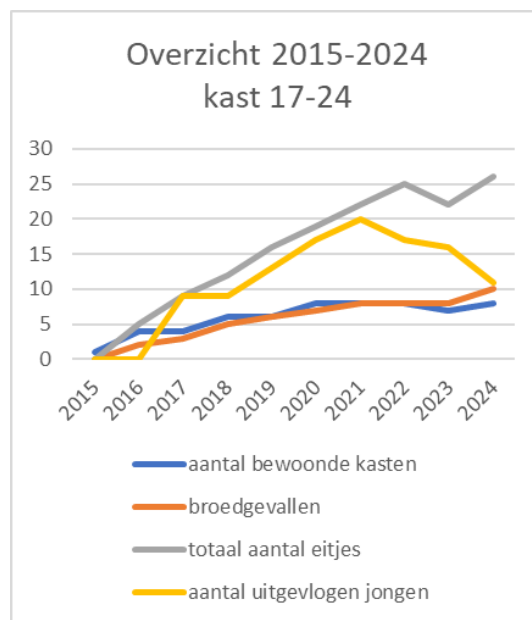
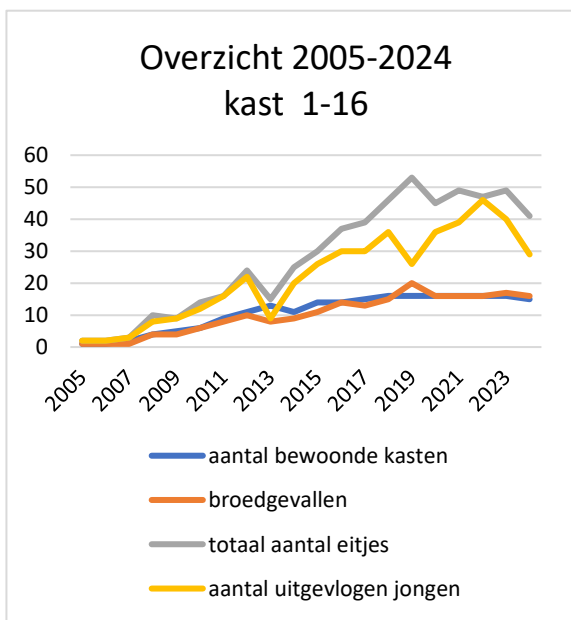
2024

Gierzwaluwen in de Joanneskerk 2024

Hoewel de gierzwaluwwerkgroep als zodanig is opgeheven, hebben we als vogelwerkgroep Oisterwijk nog wel enkele gierzwaluwprojecten. Het belangrijkste hiervan is het cameraproject waarbij we met 13 leden van onze vogelwerkgroep (plus enkele gierzwaluwliefhouders van buitenaf) het wel en wee van de gierzwaluwen in de 24 kasten in de Joanneskerk in Oisterwijk volgen. Daarnaast is er één lid dat het weer van dag tot dag noteert.

Samenvattend

Het wel en wee, want ook in de beslotenheid van een gierzwaluwkast is het niet enkel rozengleur en maneschijn. Integendeel. En dat maakt het soms heel heftig om mee te doen aan dit project. Dat was ook dit jaar zeker het geval. Het was een rommelig, chaotisch broedseizoen met een aantal beelden die we liever niet gezien hadden. Het broedresultaat was dan ook slecht. Het gemiddelde van uitgevlogen jongen per broedgeval ligt landelijk op 1,7 jongen per broedsel, bij ons lag dat eerder vrijwel altijd ruim boven de 2. Dit jaar bereikten we een dieptepunt met 1,5 jongen per broedsel. Aan de noordoostkant lag het gemiddelde op 1,8 jongen per broedsel, aan de zuidwestkant was dat zelfs maar 1,1. De grafieken laten ook duidelijk zien dat de broedresultaten de afgelopen jaren slechter worden.

Wat hierbij opvalt, is de oorzaak: was er eerder sprake van minder goede broedresultaten, dan was dat vrijwel altijd aan het weer te wijten. Zeer slecht weer tijdens de trek van zuidelijk Afrika naar hier waardoor vele adulten omkwamen of hittegolven tijdens het broedseizoen. Zo waren er in 2013 veel lege kasten en/of pas laat bewoonde kasten (problemen tijdens de trek?). In 2019 was een hittegolf er de oorzaak van dat meer dan de helft van de jongen dood ging.

Maar in 2020 was zeer waarschijnlijk menselijk ingrijpen, namelijk het ontoegankelijk maken van natuurlijke broedruimtes door Woningcorporatie Leystromen de oorzaak van felle gevechten die 4 adulten en 2 jongen het leven kostte. Gelukkig had dit weinig invloed op het totale broedresultaat.

De oorzaken van het slechte broedresultaat in 2024 (en ook enigszins in 2023) zijn nieuw: het usutuvirus en de kauwen. Vorig jaar werd een aantal gierzwaluwen gepakt door een kauw, voor het eerst in 20 jaar camerabeelden. Ook sterfte onder de gierzwaluwen, waarschijnlijk allemaal door het usutuvirus, hadden we op deze schaal niet eerder meegemaakt.

De kasten waar in 2023 de vogels dood gingen, waren dit jaar toch weer bewoond maar veelal pas laat en waarschijnlijk door onervaren vogels. Dit ging gepaard met veel gevechten waarbij vaak eitjes sneuvelden. Er waren dit jaar ook maar liefst 3 vervol- of tweede legfels. Ook in de jongenfase ging er van alles mis. We zagen zieke jongen die ook aan het usutuvirus leken te lijden, jongen die uit de nestkom werden verwijderd en in één geval moesten we toekijken hoe een (nieuwe) adult de jongen op hardhandige wijze om zeep hielp nadat de oudervogel overleden was aan het usutuvirus. Slechts in 7 kasten ging het 'volgens het boekje', in alle andere kasten waren er kleine of grote problemen, variërend van een ei dat per ongeluk naast de nestkom werd gelegd tot dode adult met 2 dode jongen.

Totaal werden er 66 eitjes gelegd, zagen 46 jongen het licht waarvan er uiteindelijk 40 uitvlogen. Met 26 broedgevallen (inclusief de 3 vervollegsels) komt dit neer op 1,5 uitvlogen jongen per broedsel.

Het broedseizoen

De laatste jaren leken de gierzwaluwen iets eerder terug te komen. Het record stond een poos op 25 april en in 2023 was de eerste vogel er zelfs al op 22 april. Maar dit jaar waren ze duidelijk later: op 28 april arriveerden de eerste twee vogels (kast 1 en 14) en op 5 mei hadden we de eerste twee koppels, niet in dezelfde kasten overig maar in kast 1 en 7.

De hele maand mei bleef het in veel kasten onrustig. Dit heeft zeer waarschijnlijk alles te maken met seizoen 2023 waarin een aantal adulten dood ging aan het usutuvirus. Sommige kasten bleven langer leeg, bij andere was er een bewoner die ook regelmatig wegbleef of juist een logé had. Zo raakte kast 4 pas rond 20 mei bezet, en kast 5 nog later. In kast 5 is daarna zelfs geen poging tot broeden meer gedaan. Een chaotische start van het broedseizoen.

2023 WAARNEMINGEN JOANNESKERK CAMERA **TOTAALBLAD BIJWERKEN DOOR COH-SHIN-YT**

kleurcode: rood = opvallend, groen = koppeltje, blauw = Se ei, geel = Se ei, overnacht in kast, oranje = Se ei, jongen uitvlogen, grijs = jongen uitvlogen, zwart = uitvlogen

VOOR VERDERE BIJZONDERHEDEN ZIE TABLAD VAN DE BETREFFENDE KAST

Kast	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	TC
28 apr																									
29 apr																									
30 apr																									
1 mei																									
2 mei																									
3 mei																									
4 mei																									
5 mei																									
6 mei																									
7 mei																									
8 mei																									
9 mei																									
10 mei																									
11 mei																									
12 mei																									
13 mei																									
14 mei																									
15 mei																									
16 mei																									
17 mei																									
18 mei																									
19 mei																									
20 mei																									
21 mei																									
22 mei																									
23 mei																									
24 mei																									
25 mei																									
26 mei																									
27 mei																									
28 mei																									
29 mei																									
30 mei																									
Totaal																									

Opvallend: veel rood in het schema dit jaar (gevechten, ei uit nestkom verwijderd, jongen dood etc) Groen is een koppeltje in de kast, we zien dit jaar een grote spreiding hierin.

Gelukkig waren er ook koppeltjes die precies volgens het boekje het broedseizoen afwerkten. In kast 2-3-7-23 arriveerden beide vogels begin mei, werden volgens schema 3 eitjes gelegd, en vlogen er de 2^e helft van juli 3 jonkies uit. In kast 8 arriveerde de 2^e vogel wat later maar verder ging ook hier alles volgens het boekje. Drie jongen vlogen eind juli, begin augustus uit.

Op YouTube zijn enkele filmpjes te vinden van gewone gebeurtenissen uit het [broedseizoen 2024](#).

In de kasten 1-4-5-6 waar we vorig jaar dode vogels zagen, arriveerden de vogels laat. Dit komt overeen met de theorie dat dit zoekers zijn die later arriveren, vaak jonge vogels. We zagen dit jaar hier dan ook veel geklungel en onhandigheid, in kast 5 werd zelfs niet gebroed.

In kast 1 werden de eieren voortdurend rondgesjouwd, uit de nestkom gegooid en even later weer teruggelegd.

Ook in kast 9 en 10 was er sprake van late broedsels, er werden pas koppels gevormd op 8 en 4 juni. Eieren zagen we op 21-23 en 13-15 juni. In beide kasten werden ook slechts twee eieren gelegd. Dit late tijdstip had te maken met een spreeuw die in kast 9 broedde. Nadat deze was vertrokken raakten beide kasten vrijwel meteen bezet. Meer bijzonderheden per kast: zie bijlage 1.

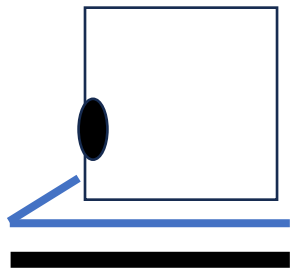
Bedreigingen 2024

Kauwen

Hoewel we bepaalde maatregelen hadden genomen, bleken die niet voldoende om de kauwen het hoofd te bieden. Regelmatig joegen ze de (broedende) vogels en de jongen de stuipen op het lijf. Het probleem van de kauwen zien we vooral bij de kasten 1/2 en 9/10, en in mindere mate bij kast 17/18. Bij deze kasten ligt er een smalle richel van de galmgaten net voor de invliegopeningen. Helaas kunnen we deze richels niet van binnenuit bereiken, en nog minder van buitenaf. Dit jaar hebben we geprobeerd een aluminium plaat onder de kasten door te schuiven en die vervolgens omhoog te buigen maar de kauwen maakte korte metten met deze oplossing.

Gelukkig zijn er dit jaar geen vogels meer gepakt, al worden de gierzwaluwen soms nog danig de stuipen op het lijf gejaagd.

aluminium plaat →
richel galmgat →

Usutuvirus

Ook het usutuvirus leek in 2024 nog springlevend helaas. Met één aantekening: er zijn dit jaar geen vogels getest. Maar de vogels die doodgingen hadden dezelfde symptomen als in 2023 zoals verzwakking, krampen, verlies van coördinatie en benauwd zijn. Wij hebben ze daarom geregistreerd als slachtoffer van het usutuvirus, iets wat wel plausibel is maar dus zeker niet wetenschappelijk vastgesteld. Kijk ook [het usutu-virus 2024](#)

In 2023 zagen we de eerste zieke vogels pas aan het einde van het broedseizoen toen de meeste jongen al vertrokken waren. Dit jaar zagen we begin juli al de eerste gierzwaluw met deze symptomen (k16). Rond 20 juli zagen we ook zieke vogels, juvenielen ditmaal, in kast 1 en 4. Op dat moment zagen we ook regelmatig muggen in de kasten.

Opvallend was ook dat de besmetting in 2 gevallen in dezelfde kast plaatsvond als in 2023. In 2023 in kast 1-4-5, nu in kast 1-4-16. Kast 5 was niet bewoond dit jaar.

Inmiddels is er hierover contact met DWHC Utrecht maar we wachten nog op een reactie.

Zeker is dit een aandachtspunt komend jaar.

Secundaire gevolgen

hoewel het triest is als een jonkie doodgaat, is het vele malen erger als een adulte vogel sterft omdat dan de jongen het vaak ook niet redden. Helaas was dit het geval in kast 16. Toen de overgebleven adult erin slaagde een nieuwe partner te vinden, betekende dit het einde voor de 2 jongen die door de nieuwe adult om het leven gebracht werden.

Uitgebreide info: bijlage 2 of kijk [Gierzwaluwjongen ongewenst 2024](#)

Overzicht 2005-2024 Kasten 1-16

	'05	'06	'07	'08	'09	'10	'11	'12	'13	'14	'15	'16	'17	'18	'19	'20	'21	'22	'23	'24
aantal bewoonde kasten	1	1	2	4	5	6	9	11	13	11	14	14	15	16	16	16	16	16	16	15
broedgevallen	1	1	1	4	4	6	8	10	8	9	11	14	13	15	20	16	16	16	17	16
totaal aantal eitjes	2	2	3	10	9	14	16	24	15	25	30	37	39	46	53	45	49	47	49	41
aantal uitgevlogen jongen	2	2	3	8	9	12	16	22	9	20	26	30	30	36	26	36	39	46	40	29
geslaagde broedgevallen	1	1	1	3	4	5	8	9	5	8	11	13	13	15	10	16	15	16	15	14
niet-uitgekomen eitjes	0	0	0	2	0	0	0	2	2	5	3	9	8	9	11	5	8	1	5	6
dode jongen	0	0	0	0	0	2	0	0	4	0	1	0	1	1	16	4	2	0	4	6
dode adulte vogels	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	3	0	0	3	1
gemiddeld uitgevlogen per broedsel	2	2	3	2	2,3	2	2	2,2	1,1	2,2	2,4	2,1	2,3	2,4	1,3	2,3	2,5	2,9	2,3	1,8
vervolglegsels/nieuw koppel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	3	1
geslaagde vervolglegsel															0				3	1

Overzicht 2005-2024 Kasten 17-24

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
aantal bewoonde kasten	1	4	4	6	6	8	8	8	7	8
broedgevallen	0	2	3	5	6	7	8	8	8	10
totaal aantal eitjes	0	5	9	12	16	19	22	25	22	26
aantal uitgevlogen jongen	0	0	9	9	13	17	20	17	16	11
geslaagde broedgevallen	0	0	3	5	6	8	8	8	7	7
niet uitgekomen eitjes	0	2	0	4	3	2	1	3	5	18
dode jongen	0	3	0	0	0	0	1	5	1	0
dode adulte vogels	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
gemiddeld uitgevlogen jong per broedsel	0	0	3	1,8	2,2	2,4	2,5	2,1	2,3	1,1
vervolglegsels/nieuw koppel									1	2
geslaagde vervolglegsel									1	1

Opmerkingen:

- Waarnemingen in kast 17-24 zijn tot 2022 visueel, via een kijkgat. In 2022 zijn camera's geïnstalleerd.
- Vervolglegsels zijn tweede legsels na mislukken van het eerste broedsel. Dit is altijd in de eifase. Zijn er al jongen als het broedsel mislukt, is de tijd vrijwel zeker te kort voor een nieuw broedsel. Bij een vervolglegsel zijn er 2 mogelijkheden: het oorspronkelijke paar begint aan een vervolglegsel of de indringer begint een nieuw legsel. Dit is voor ons onmogelijk om met zekerheid te zeggen.

BIJLAGE 1 OVERZICHT PER KAST

Omdat we denken dat er een duidelijke link is tussen de bezetting van de kasten met de gebeurtenissen in 2023 hebben we ervoor gekozen om ook de kastgeschiedenis uit 2023 kort te vermelden.

Kast 1

2023: Vroeg een koppel maar daarna 2 weken lang 'gedoe' met gevechten en 's nachts slechts één vogel in de kast. Pas begin juni 2 eitjes. Eén vogel werd 2 weken oud door kauw uit de kast getrokken, het andere jong overleed ruim 6 weken oud aan het Usutuvirus.

2024: Al op 12 mei is er een ogenschijnlijk harmonieus koppel in de kast. Er wordt veel 'geknuffeld' maar er worden geen pogingen ondernomen om de grotendeels verdwenen nestkom te herstellen. Wel een ei, dat na 2 uur uit de voorgefreesde nestkom wordt verwijderd door een van de vogels. Op 25 mei zijn er 3 eieren gelegd die herhaaldelijk uit de nestkom worden verwijderd maar evenzo vaak ook weer terug worden gelegd.

Sporadisch wordt er wat gebroed maar eigenlijk lijken ze geen idee te hebben wat de bedoeling is. Ze scharrelen wat af met de eieren in de bek. Af en toe wordt er wat aan de nestkom gebouwd.

Op 12 juni wordt wederom een ei gelegd, dit blijkt het begin van een succesvol broedsel met 2 jongen. Twee-drie weken oud wordt een jong ziek en na enkele dagen ligt het dood in de kast. Lijkt ook weer usutu. Het andere jong vliegt half augustus uit.

Eerste legsel: wat moet ik met die rare, witte dingen?

Tweede legsel: het zieke jong wordt genegeerd

Kast 2

2023: zeer vroeg aankomst, 22/28 april. Er worden 4 eieren gelegd waarvan 3 uitgebroed (1 buiten nestkom). Een jong wordt, 5 weken oud, door kauw uit nestkast getrokken. Twee jongen vliegen uit.

2024: wederom vroeg, 27-30 april. Drie eitjes, 3 jongen en alle drie ook uitgevlogen.

Kast 3

2023: eerste legsel mislukt na 1 ei door gevecht. Nieuw koppel. Voorspoedig broedsel, 3 jongen uitgevlogen.

2024: broedsel vlg boekje met 3 eieren en 3 uitgevlogen jongen.

Kast 4

2023: succesvol broedsel met 3 uitgevlogen jongen. Adulte vogel na uitvliegen jongen dood door usutu. Andere adult lijkt ook ziek maar vertrekt.

2024: zoals verwacht is er pas eind mei een koppel in deze kast dat 2 eitjes legt. Als de jongen 4 weken oud zijn, wordt het ene jong ziek. Het gaat dood, waarschijnlijk als gevolg van usutuvirus. (Dezelfde verschijnselen). Het andere jong vliegt uit, 40 dagen oud.

Kast 5

2023: normaal broedsel waarbij helaas één ei sneuvelt tijdens een gevecht. De andere 2 jongen vliegen uit. Vijf dagen later wordt adult ziek en sterft dezelfde dag. De andere vogel blijft nog 5 dagen. Lijkt ook af en toe symptomen te vertonen, houdt zich niet schoon en beweegt soms ongecoördineerd. Uit nest gevlogen of gesprongen?

2024: half mei enkele nachten bewoond, 2^e week van juni ook. Twee nachten zelfs een paartje (11-12 juni) maar verder niets dat lijkt op broedpoging of bewoond nest. Na 15 juni is er geen gierzwaluw meer waargenomen in kast 5.

Kast 6

2023: late aankomst, een gevecht in het begin. Reden genoeg voor een late start van het broedsel met slechts 2 eitjes. Eitjes komen uit en beide jongen vliegen uit.

2024: normale, wat late aankomst. Aanvankelijk wordt er veel gevochten, eileg wat vertraagd. Drie eieren, een ei buiten nestkom tijdens een gevecht maar wordt teruggelegd. Twee jongen, vliegen beide uit begin augustus, 42 dagen oud.

Kast 7

2023: normaal succesvol broedsel met 3 eitjes en 3 uitgevlogen jongen

2024: wederom een normaal broedsel met 3 eitjes en 3 uitgevlogen jongen.

Er zijn ook kasten waar alles goed gaat

De 'normale ongemakken': spreuwen en gierzwaluwluivliegen

Kast 8

2023: ondanks gevechten en kapot nestkommetje wordt er succesvol gebroed. Vier eieren, 3 jongen. Mogelijk was 1^e ei een mislukt broedsel, waarna het 2^e broedsel met 3 eieren succesvol was.

2024: pas op 24 mei een stabiel koppel. Vrijwel onmiddellijk eileg en met 3 eitjes en 3 uitgevlogen jongen is dit een succesvol broedsel.

Kast 9

2023: Er worden 3 eitjes gelegd maar slechts 2 ervan komen uit. Na 3 dagen verdwijnt 1 adult, de rest van de tijd zien we slechts 1 adult in de kast die toch twee jongen weet groot te brengen.

2024: bij aankomst van de gierzwaluwen broedt een spreeuw in deze kast. Tussen 12 en 19 mei komen er 6 jongen uit, waarvan er 5 op 3 juni uitvliegen. Vrijwel meteen nemen de gierzwaluwen kast in beslag (4/8 juni), leggen 2 weken later 2 eitjes en uiteindelijk vliegen ook 2 gierzwaluwen uit.

Kast 10

2023: Het eerste paar verdwijnt. Later in de maand wordt de kast opnieuw bezet. Als gevolg daarvan een laat legsel met 2 eieren, en 2 uitgevlogen jongen.

2024: aanvankelijk is er een gierzwaluw in de kast, soms zelfs 2. Deze kast ligt tegen de kast met spreeuwen aan en aanvankelijk lijken de vogels zich hier niet veilig te voelen. Maar als 3 juni de spreeuwen uitvliegen, is op 4 juni de kast onmiddellijk bezet. Er is echter geen nestkom, en de eitjes die gelegd worden, rollen door de kast. Uiteindelijk lukt het ze om één jong groot te brengen.

Kast 11

2023: broedgeval volgens het boekje met 3 eitjes en 3 uitgevlogen jongen.

2024: aanvankelijk loopt alles goed maar 5 dagen na het 3e ei verdwijnt een adult. Vogel lijkt soms wat verkrampd maar niet duidelijk. Verder geen aanwijzingen dat er iets fout is. Na een week zijn er weer 2. Ze lijken elkaar goed te accepteren, ook delen ze broedzorg. Eerste jong wordt na uitkomst van het ei direct gevoerd. 's Avonds wordt een jong uit de nestkom gegooid door de adult, waarschijnlijk het net uitgekomen 2^e jong. Twee dagen later komt 3^e ei uit. De 2 overgebleven jongen worden door beide vogels gevoerd en vliegen met 40/38 dagen uit.

Opmerkelijk: van 28 mei tot en met 4 juni laat de overgebleven adult de eieren vaak onbebroed, meestal 2-4 uur maar op 2 juni is hij 7 uur afwezig, op 3 juni zelfs bijna 8 uur. De max temperatuur was deze dagen 18 graden, ook de dagen ervoor en erna was het frisjes.

Eenmaal uit het nest zijn de jongen verloren, wordt gezegd. Maar afgelopen jaren hebben we al vaker gezien dat zelfs zeer kleine jongen terugkruipen of door de adult terug gezet worden.

Kast 12

2023: broedgeval volgens het boekje met 3 eitjes en 3 uitgevlogen jongen.

2024: veel gerommel na aankomst, afwisselend 0-1-2-3 vogels op nest. Pas eind mei echte paarvorming, dan na enkele dagen 2 eitjes. Twee uitgevlogen jongen.

Kast 13

2023: broedgeval volgens het boekje met 3 eitjes en 3 uitgevlogen jongen.

2024: na normaal begin slechts 2 eitjes waarvan één al vrijwel meteen naast de nestkom ligt. Wat gerommel met vechten en 's nachts geen of slechts één adult in de kast. Pas ruim 2 weken later weer 2 adulten iedere nacht in de kast. Het ene ei wordt voorspoedig uitgebroed en jong vliegt met 40 dagen uit.

Kast 14

2023: succesvol broedsel met 3 eieren en 3 uitgevlogen jongen.

2024: laat koppel (24 mei), verder voorspoedig broedsel met 3 eieren en 3 uitgevlogen jongen.

Kast 15

2023: succesvol broedsel met 3 eieren en 3 uitgevlogen jongen.

2024: ook een broedsel volgens boekje met tijdige aankomst, 3 eitjes en 3 jongen. Helaas raakt één jong buiten de nestkom. De eerste keer weet hij zich vast te klampen en weer terug te klimmen (foto vorige pagina), na enkele dagen gebeurt het weer en nu gaat hij vrijwel meteen dood. Het jong heeft een flinke groeiachterstand, het lijkt er op alsof hij vanaf het begin slechter gevoerd is.

Kast 16

2023: vroege aankomst, en al snel 4 eieren en 4 jongen. Na een week raakt een jong buiten de nestkom.

Gevallen of geduwd, dat is niet 100% zeker. De andere 3 jongen vliegen na ongeveer 6 weken uit.

2024: ook in deze kast wordt er wat afgerommeld in mei. Al op 7 mei zit er een koppel maar na een week in harmonie zit er vaker één vogel dan twee adulten in de kast. Pas 4 juni is er sprake van echte paarvorming en dan liggen er ook al snel 2 eitjes. Op 4 juli bezwijkt de adult echter aan usutu, de jongen zijn dan 1-4 dagen oud en zonder een tweede adult ten dode opgeschreven. Vrijwel meteen neemt dan ook een andere adult zijn intrek, die echter beide jongen op gruwelijke wijze om het leven brengt. Beide adulten blijven dan nog tot eind juli in de kast.

Kast 17

2023: aanvankelijk een normaal broedproces met 3 eitjes waarvan er 2 uitkomen. Na 2 weken trekt de kouw een adult uit de kast. Deze komt niet meer terug. Wel vliegen beide jongen uit. Daarna wordt alsnog een nieuw koppel gevormd.

2024: het koppel dat op de valreep van 2023 leek te ontstaan, was toch niet zo harmonieus. Of één van de vogels is onderweg verongelukt want dit jaar is er pas sprake van een paartje op 12 juni. De weken ervoor varieert het aantal adulten in de kast van 0 tot 3. Ook tijdens de eileg zetten de gevechten voort, uiteindelijk ligt er één ei in, en één ei buiten de nestkom. Als dit ene jong 30 dagen oud is, vertrekken beide adulten (12 augustus). Op 14 augustus halen we het jong uit de kast en brengen het naar het vogelasiel waar hij hopelijk na een weekje ook uitvliegt.

Slechts een paar dagen leeftijdsverschil maar een groot verschil in vleugellengte. Normaliter reiken de vleugels 3 cm voorbij de staartpunt bij een volgroeid jong.

Kast 18

2023: een normaal broedsel met 3 eitjes. Wel een opvallend tijdsverschil tussen 1^e/2^e ei en 3^e ei. Ook bij het uitvliegen van de jongen, namelijk 7 dagen. Waarschijnlijk is het 3^e jong bij het uitvliegen gepakt door een kouw.

2024: een normale start maar na 2 weken de eieren bebroed te hebben, verdwijnen er 2 uit de nestkom. Lijkt geen sprake te zijn van bewust verwijderen, eerder onhandigheid. Op 20 juli vliegt dit jong uit, ook pas 35 dagen oud. Het is dan zeer warm, 31 graden en de dag ervoor ook al 29 gr, maar het jong lijkt volgroeid.

Kast 19

2023: een normaal, succesvol broedgeval met 3 eieren en 3 uitgevlogen jongen.

2024: er ligt een dubbele nestkom. Een grotere ligt los, een kleinere nestkom ligt in het uitgefreesde kommetje, deze nestkom wordt gebruikt. Er worden 3 eieren gelegd maar 2 eieren rollen eruit. Door onhandigheid? Dat is niet helemaal duidelijk. Het 3^e jong vliegt uit, ook slechts 36 dagen oud. Maar ook dit jong lijkt volgroeid.

Kast 20

2023: succesvol broedgeval maar met slechts 2 eieren/twee jongen.

2024: vroege aankomst maar veel gerommel. Toch half mei eileg, 3 eieren maar totale broedsel mislukt als gevolg van lange en hevige gevechten.

Begin juni wordt een nieuw legsel begonnen. Het eerste ei wordt na enkele uren verwijderd door 'een' gierzwaluw die binnenkomen. Twee dagen later het 2^e ei, maar ook dit ei wordt na ruim 4 weken verwijderd, al dan niet bewust.

Kast 21

2023: ervaren koppel, arriveert, 26 en 29 april en 12 mei liggen er al 4 eieren. Bij een gevecht op 16 mei sneuvelen helaas alle eieren. Tien dagen later worden er opnieuw (2) eieren gelegd, er vliegen 2 jongen uit. Onduidelijk is of dit een nieuw koppel is.

2024: pas half mei een koppel, dat eind mei 2 eieren heeft. Eind juli vliegen 2 jongen uit.

Kast 22

2023: een late aankomst, een laat broedsel met 2 eieren en 2 uitgevlogen jongen. Nieuw koppel?

2024: normale aankomst maar veel gerommel met indringers. Zelfs 2 nachten met 3 gierzwaluwen in de kast. Er worden op normale tijd 3 eieren gelegd, maar dit broedsel mislukt. Vermoedelijk werken de vogels de eieren zelf eruit.

Eind mei een tweede legsel in deze kast met 2 eieren. Deze eieren worden met 2 dagen ertussen gelegd.

Hetzelfde koppel? Eieren worden volgens verwachting uitgebroed en in de 2^e helft van juli vliegen beide jongen uit, 35 en 38 dagen oud. Op basis van vleugellengte is het enigszins twijfelachtig of het eerste jong vliegvlug is.

Kast 23

2023: een normaal broedsel met 3 eieren en 3 uitgevlogen jongen.

2024: een broedseizoen uit het boekje. Ze komen samen op 5 mei aan, half mei 3 eieren, begin juni 3 jongen die na 42-43 dagen uitvliegen.

Kast 24

2023: aanvankelijk slechts één adult, late paarvorming, 7 juli. Geen eileg meer.

2024: redelijke late aankomst voor een vaste bewoner, 10-12 mei. Er worden 3 eieren gelegd, maar het eerste ei valt naast de nestkom. Van de andere 2 eieren komt er eentje uit, het andere ei wordt enkele weken daarna alsnog uit de nestkom gegooid. Het ene jong vliegt uit met 40 dagen.

Goede reis, kleine gierzwaluw.

BIJLAGE 2 DRAMA IN DE JOANNESKERK

Deel 1: Geveld door een virus

Voorgeschiedenis

Nadat in 2018 de kast waarschijnlijk na een gevecht overgenomen werd (1^e legsel door een gierzwaluw verwijderd, daarna een 2^e legsel met 3 uitgevlogen jongen), werden er ieder jaar 3 eitjes uitgebroed, en 2x zelfs 4 eitjes. In 2019 gingen de jongen tijdens een hittegolf dood, verder vlogen er ieder jaar 3 jongen uit.

Op 5 mei dit jaar arriveert de eerste gierzwaluw in kast 16, op 7 mei gevolgd door de tweede. Aanvankelijk overnachten ze samen maar ook is er regelmatig slechts één gierzwaluw 's nachts in de kast. Overdag zien we wel 2 vogels.

Pas vanaf 4 juni is er ieder nacht een paartje en op 11 en 14 juni worden 2 eitjes gelegd. Een kleine 3 weken later, 30 juni en 3 juli kruipen 2 jongen uit het ei.

Bezweken aan het Usutu-virus

Op 4 juli gaat de ene adult dood. Bij terugkijken, zien we de dag ervoor al de voortekenen: krampachtig samentrekken van lijf en vleugels en onstabiel lopen, zelfs terugvallen uit invliegopening. (film 1-4). Het gedrag is hetzelfde als wat we vorig jaar zagen. Toen bezweken minstens 4 gierwaluwen aan het usutu-virus (onderzoek DWHC, Utrecht).

De dag erop zien we de vogel steeds zwakker worden, hij lijkt benauwd te zijn of krampen te hebben.

Uiteindelijk schiet hij door de kramp ruggelings over kop, blijft op de rug liggen en sterft ergens tussen 3 en 4.

Op het laatst zijn er enkel nog kramptrekkingen in de vleugels. De andere vogel zit er aanvankelijk onaangedaan bij, om 17.16 kruipt hij plotseling op de dode vogel en begint te pikken.

De rest van de dag en avond gaat de adult soms een zeer korte periode naar buiten om te foerageren. Maar het meeste van de tijd zit hij op het nest om de nog zeer kleine jongen (1 en 3 dagen oud) warm houden.

Op 5 juli zit de adult vooral op het nest, afgewisseld met korte periodes van 10-15 minuten buiten om te foerageren. De dode vogel wordt genegeerd. De dag erop is oudervogel wat vaker op pad maar nog steeds wordt het meeste van de tijd doorgebracht bij de jongen. Er zitten nu veel vliegen in de kast.

Ook 7 juli verloopt volgens hetzelfde stramien. Jongen worden af en toe gevoerd maar minder frequent dan in een normale situatie. Ze zijn duidelijk hongerig maar tegelijkertijd zijn ze levendig. Maar voor één adult zal het niet makkelijk zijn deze twee jongen groot te krijgen.

Deel 2: Indringer gooit jong uit de kast

Op 8 juli komt er rond 12 uur een gierzwaluw de kast in, zonder voer in de keelzak. De jongen worden genegeerd, hij vliegt meteen de dode vogel aan alsof hij wil vechten. In verwarring als er geen reactie komt, vertrekt hij weer na het een poosje aangekeken te hebben en een van de jonkies een flinke oplawaai gegeven te hebben. Even later komt weer een gierzwaluw binnen, nu met voer. We zien totaal ander gedrag. Nu worden de jongen gevoerd en de dode gierzwaluw genegeerd..

Helaas komt de eerste vogel weer terug, en gaat in gevecht met het kleinste jong. Deze geeft flink tegengas maar belandt desondanks toch buiten de kom. Het lijkt er zelfs op dat de adult het oog van het jong kapot probeert te prikken. Als de indringer weer binnen komt, wordt hij na een kort gevecht naar buiten gewerkt. Vervolgens gaat ze op de dode vogel zitten pikken. Op de nestkom, pikt af en toe wat in de dode gierzwaluw, soms ook in het jong naast de kom alsof ze hem wil duwen maar vertrekt dan toch weer naar buiten.

Het jong in de nestkom wordt door de ene adult regelmatig gevoerd, het jong buiten de nestkom wordt genegeerd. In de loop van de dag onderneemt het kleinste jong meerdere pogingen om weer in de nestkom te komen. Meerdere keren weet hij op de rand te klimmen maar valt hij op het laatste moment weer terug. Hierbij klimt hij ook op de dode adult. Om half 6 lukt het eindelijk, het jong is dan ruim 5u buiten de kom geweest en niet gevoerd. Om 22.00uur komt ook de indringer terug. De vogel heeft geen voedsel bij zich voor de jongen en gaat recht op de dode adult af. Als even later de andere adult binnenkomt, werkt hij eerst de indringer naar

buiten. Pas daarna neemt hij de tijd de jongen te voeren. Even later is de indringer weer terug, opnieuw wordt er gevochten en opnieuw wordt de indringer eruit gegooid. De rest van de nacht is rustig.

De dag erop, 9 juli, begint onrustig. Er zijn aanvaringen met de kauwen voor de kast. Maar de kleintjes zijn beweeglijk als ze alleen zijn en er wordt regelmatig gevoerd. Mogelijk ruiken de kauwen de dode vogel en worden ze daardoor aangetrokken. Ze blijven rond de kast hangen en rond de opening hakken.

De dode vogel fungeert als een gedekte tafel. Regelmatig zit de andere adult op de dode vogel te pikken, vindt maden en waarschijnlijk ander klein spul. Hij lijkt dat ook aan de jongen te voeren. In de loop van de middag komt er meerdere malen een andere gierzwaluw binnen die op de dode vogel zit te pikken. Na een gevecht wordt de indringer buiten gezet. Dit herhaalt zich steeds.

Later op de middag echter richt de indringer zich op de nestkom en het molesteert kleinste jong. Als de oudervogel binnenkomt weet hij de vogel van de nestkom te verdrijven en gaat voeren. Maar het blijft onrustig. Korte gevechten, soms op de nestkom en pikken aan de dode adult, wisselen periodes af waarin ze allebei buiten zijn. De jongen zijn veel minder beweeglijk. Het ziet eruit alsof ze dood zijn, ze liggen onbeweeglijk met de bek wagenwijd open.

Ook 's avonds wordt er bedreigd en valt de indringer het kleinste jong aan. De oudervogel schreeuwt maar laat het verder gewoon gebeuren. Een vreemde situatie: schreeuwen, plukken naar elkaar, dreigen en ondertussen wordt er flink ingehakt op het kleinste jong. Ook als ze later (ongemakkelijk, lijkt het) samen op de nestkom liggen, is het jong nog niet veilig.

De indringer gaat gewoon verder met pikken op het jong. Wel is er rust gekomen tussen de 2 adulten. Beide blijven de rest van de avond op het nest liggen. Zal de indringer uiteindelijk de jongen toch accepteren?

Helaas, de volgende ochtend, 10 juli, doet hij er nog een schepje bovenop. Na een rustige nacht wordt er aanvankelijk gevoerd en worden ze verder ogenschijnlijk meer met rust gelaten. Maar zodra de indringer alleen is, is pakt hij het kleinste jong flink aan. Hij haalt het uit de nestkom en sleept het naar de opening, waar het hem echter niet lukt het jong naar buiten te werken. Dan slingert hij het jong van zich af zodat het weer bij het nestkom komt te liggen waar hij vervolgens op eigen kracht weer in klimt. Maar er ook onmiddellijk weer uitgegooid wordt. Hij hangt aan de buitenkant van de nestkom en ziet kans zich vast te houden. De indringer pakt ondertussen het andere jong aan.

9.40 stopt het en wacht hij voor het gat op andere Gz. Die roept bij binnenkomst en voert het jong in de kom. Heeft dan aandacht voor het jong dat aan de kom hangt. 9.48u jong is zelf terug geklommen in de kom.

10.30u haalt hij het weer uit de kom terwijl de andere dat niet volgt. Molesteert de andere in nabijheid van de ouder. Gaat er wat later naast zitten maar weet blijkbaar niet wat te doen. Jong kruipt rond. Ouder gaat regelmatig kijken. 11.23u Beide aanwezig zitten alle 3 bij het gat, Gz protesteert omdat de ander het jong uit de kast wil hebben. Ondertussen zitten er kauwen voor de kast. 12.15u vertrekken ze beide jong zit nog altijd bij het gat.

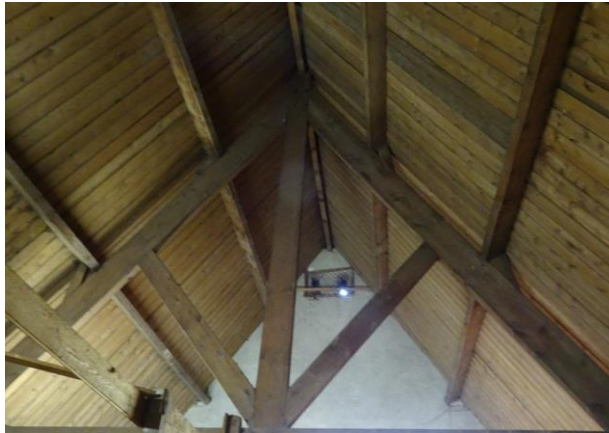
Het richt zich op valt op zijn rug, spartelt en komt n tijd later weer op zijn pootjes terug. Herhaalt zich. 14.09u Ouder leunt uit t nest en jong lukt het bij het nest te komen. Het is allemaal bizar en horror. Maden kruipen intussen rond. Tussendoor gevecht tussen beide GZ. Het ziet er ambivalent uit. Soms acceptatie en ook ruzie. Ouder probeert duidelijk kleintjes te beschermen. Uiteindelijk wordt het om 15.03u uit t nest geplukt en resoluut buiten gegooid. Het hangt nog even voor het gat en dan is het gedaan.

Dit verslag is bewust niet voorzien van foto's omdat de beelden behoorlijk heftig zijn. Voor geïnteresseerden verwijzen we naar de filmpjes op YouTube ([Gierzwaluwjongen ongewenst 2024](#) en [het usutu-virus 2024](#))

BIJLAGE 2 OVERIG

Opmerkelijk

Behalve de paartjes die in de gierzwaluwkasten broeden, zijn er ook natuurlijke broedplaatsen in de Joanneskerk. Onbereikbaar voor ons, maar zeer toegankelijk voor de gierzwaluwen. Helaas gebeurt het af en toe dat ze in de kerk terecht komen en daar de uitgang niet meer kunnen vinden.

Een natuurlijk nest in de nok, aan de binnenkant afgesloten met gaas. Begin augustus werden deze jonge, volgroeide gierzwaluwen precies onder deze nestplaats, temidden van uitwerpselen gevonden. Er wordt contact opgenomen met mensen van Monumentenzorg om de nestopening aan deze kant beter af te schermen. Het gaas zit niet helemaal goed bevestigd.

Broedseizoen 2025

Momenteel zijn we bezig alles in orde te maken voor het komend broedseizoen. Want nog steeds vinden we het zinvol om dit project voort te zetten.

Uiteraard om te zien of bepaalde trends zich voortzetten (vaker vervollegsels, vaker 4 eitjes, minder uitwerpselen etc). Ook zullen we zeker aandacht blijven besteden aan de ziekteverschijnselen die we afgelopen jaren hebben gezien.

Al hopen we vooral op een mooi broedseizoen waarin alles gewoon volgens het boekje verloopt. Want dat is toch het mooiste dat er is voor een waarnemer.

Andere projecten

Ook het ketelhuis bij de KVL is een project dat we blijven monitoren. Ook dit jaar zagen we hier invliegers maar de kasten zijn nog niet geïnspecteerd. Dit zal komende maand gebeuren. In 2022 en 2023 was hier in ieder geval bewoning door gierzwaluwen en zijn er in minstens één kast jongen uitgevlogen.

Huiszwaluwen

Bij de huiszwaluwtil in Moergeste werd ook geïnventariseerd. De coördinatie hiervan ligt sinds dit jaar bij vogelwerkgroep Midden-Brabant maar wij zijn wel behulpzaam met inventarisaties. In het voorjaar zijn er een aantal kommetjes bijgeplaatst omdat de huiszwaluwen steeds over gingen tot de bouw van nieuwe nestkommen die vervolgens halfweg het broedseizoen naar beneden vielen, soms met jongen of eitjes in het nest. Dit jaar waren er broedsels in 30-34 kommetjes waarbij soms sprake was van meerdere legsels.

Onderhoud

Tot slot is er ook dit jaar flink groenonderhoud gepleegd bij de toren in Moergestel. In overleg is besloten dat de natuurwerkgroep van vogelwerkgroep Midden-Brabant hierin vanaf nu in samenwerking met Kees Pijnappels het voortouw gaat nemen. Dit omdat zij mankracht, kennis en gereedschap hiervoor hebben. Wel zullen wij hierbij ondersteuning bieden.

Berkel-Enschot, 13-02-2025